

# גיטין עו

משה שווערד

## בענין: קשיא

### 1. פסקי רי"ד מסכת גיטין דף עו עמוד א

אלא לרב אשי דאמי רישא דמתני' יום אחד קאמי' על כרחיך מת הבן או מת האב דקתני כגון שמת ולא הניקתו כלל, ואמאי הרי זה גט הרי לא נתקיים כלום מן התנאי, [1] קשיא, וכיון דאיתוקם רב אשי בקושיא ש"מ הלכת' כרבא דאמי סתמ' כל זמן היניקה משמע שתי שנים לולד.

### 2. רי"ף מסכת גיטין דף לו עמוד א - ב

והלכתא כרב אשי דבתרא הוא ואף על גב דאקשינן ליה ואסיקנא בקשיא הלכתא כוותיה דהא לא אסיקנא בתיובתא ואיכא מאן דאמר כיון דדייקא מתני' כוותיה דרבא הלכתא כוותיה

### 3. שלטי הגבורים מסכת גיטין דף לו עמוד ב ד"ה א וכתב

וכתב הרא"ש ז"ל ויראה לי עיקר הפוסקים כרבא [2] דאע"ג דלא מסיק בתיובתא קושיא חזקה היא וכיון דדייקנן מתני' דלא כוותי' היאך נפסוק כמותו לפיכך ראוי לפסוק כרבא לחומרא וכן פסק הרמב"ם ז"ל:

### 4. דבר יעקב מסכת גיטין דף עו עמוד א

[ה] הרי זה גיטך ע"מ שתשמישי את אבא וכו' אף על פי שלא נתקיים התנאי הרי זה גט לפי שלא אמר לה אם תשמישי אם לא תשמישי וכו' דברי ר"מ - ר"מ וחכמים נחלקו בברייתא אם בעינן תנאי כפול. לפי חכמים א"צ תנאי כפול, וזה כשיטת ר' חנינא בן גמליאל במשנה [קידושין סא א].

ומקשה הרשב"א [לעיל עה: ד"ה וא"ת] דגם אם כפל התנאי אין התנאי מועיל כיון שהקדים מעשה לתנאי, שאמר הרי זה גיטך אם תשמישי. ותירץ דלא דייק, ומיירי בהקדים התנאי למעשה, וכ"כ המהר"ם שיף דלישנא דברייתא לאו דוקא [עיין לעיל עה. אות טז].

התורת גיטין כתב שהכא מיירי בתנאי דע"מ שא"צ משפטי התנאים [כמש"כ הרי"ף והרמב"ם], ולכן כשר מעשה קודם לתנאי, ומ"מ לענין תנאי כפול נחלקו ר"מ ורבנן משום שגם היכא שא"צ משפטי התנאים, נחלקו האם בעינן תנאי כפול כיון שבכלל הן אתה שומע לאו או אי אתה שומע לאו.

ולפ"ז מבאר התו"ג שהגמ' כאן לא הזכירה תנאי דבני גד וב"ר אלא אין לך תנאי בכתובים שאינו כפול, משום שמבני גד וב"ר לומדים משפטי התנאים, והכא בתנאי דע"מ א"צ משפטי התנאים, אלא הכא הוי ילפותא מיוחדת שצריך לכפול כיון שאין לך תנאי בכתובים שאינו כפול, וא"כ נלמד מזה שמכלל הן אי אתה שומע לאו.

ומבואר בדבריו שר"מ ורבנן נחלקו [אם בעינן תנאי כפול] בתרתי, א. אם בעינן משפטי התנאים. ב. אם ככלל הן אתה שומע לאו. וכ"כ הקו"ש [ב"ב אות תלח] בשיטת הר"ן [הובא לעיל מו: אות טז ועה. אות טו].

### 5. דבר יעקב מסכת גיטין דף עו עמוד א

[ו] הרי זה גט לפי שלא אמר לה אם תשמישי אם לא תשמישי וכו' דברי ר"מ וחכ"א נתקיים התנאי ה"ז גט ואם לאו אינו גט - הרי"ף והתורי"ד בשם ר"י ומאירי כתבו שהלכה כחכמים דברייתא שהוי תנאי אף על פי שלא כפל, משום שרק בתנאי בלשון אם בעינן תנאי כפול, אבל בתנאי דע"מ קי"ל כרבי [לעיל עד א] שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי, ובתנאי דמעכשיו א"צ תנאי כפול.

הרשב"א [עה ב] מקשה בשם הרמב"ן וכן מקשה הריטב"א כת"י [עה ב] דכאן בברייתא נחלקו ר"מ ורבנן לגבי תנאי דע"מ האם בעינן תנאי כפול, וא"כ מוכח שגם בתנאי דע"מ בעינן תנאי כפול, וקשה על הרי"ף והרמב"ם שס"ל שא"צ לכפול.

ומלשון הרי"ף והמאירי משמע שאה"נ ר"מ וחכמים דברייתא נחלקו בעל מנת, כיון שס"ל שע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי, אבל לפי רבי שקי"ל כוותיה א"צ תנאי כפול בתנאי דע"מ.

**6. ספר חתם סופר על מסכת גיטין דף עו/א**

וחזר ואמר לה כו' ע"מ שתתני לי מאתים זוז, כן הנוסחא בש"ס שלפנינו, והרשב"א בחידושו וכן בתשובת הרא"ש וכן ברמב"ם פ"ח מגירושין העתיק בהיפוך בתחילה התנה ליתן מאתים זוז ושוב חזר ואמר שתשמישי אבא, וכן נכון דהיתכן דבתחילה נדר נדר גדול לכבד אב בשימוש של זו ושוב מוכר מצותו במאתים זוז ליתן לו אע"כ תחלה התנה במאתים זוז, ושוב התנה שאם תשמש אביו תפטור ממאתים זוז, ולפי הנוסחא שלפנינו צ"ל דלא נתכוון להרווחת האב מעולם אלא לצעורי לאשה ושוב הקיל עלי' שתוכל לפדות צערה במאתים זוז ולעיל בשמעתין משמע דלכ"ע להרווחה נמי איכוון, וצ"ע:

**7. ספר שערים מצויינים בהלכה**

**רצתה משמשתו, רצתה נותנת לו מאתים זוז.**  
**הא דלא אמרינן דחזר מתנאי הראשון**  
**ורוצה דוקא בתנאי השני, כתב הריטב"א דכל**  
**שיש לקיים שניהם מפרשינן כן, אבל בסיפא**  
**דהתנה שתתן מאתים זוז ושוב אמר שתתן**  
**שלש מאות זו, אי אפשר לקיים שניהם או כ'**  
**או ג', וכן להיפך, שאמר בתחילה ג' מאות,**  
**ואח"כ אמר מאתים אי אפשר לקיים שניהם,**  
**וע"כ בטל האחרון את הראשון.**

**8. שו"ת הרשב"א חלק ו סימן רכד:**

ראובן שלחו המלך בשליחות ממלכות מורסיאה למלך תלמסאן להיות תורגמן לפרשים. **ושכר יהודי לשמשו בשכר ידוע בכל הדרך ונתן לו קצת מהשכירות תחילה, ושכרו (בענין) (נ"ל שצ"ל בעדים) ובקנין, והלכו עד קרוב לתלמסאן, ונהפך רוח אחר והחזירם לאחור עד מלכות מורסיאה. וראובן זה כשחזר למלכות מורסיאה מת והשכיר נתעסק בו ושמשו כהוגן בחייו ובמותו.** והניח ראובן זה נכסים במורסיא"ה וגם יש לו בנים בתלמסאן, **והשכיר בא לבית דין ותובע שכירותו ליפרע מאותן נכסים שיש לראובן במורסיאה. הודיעני אם אומרים שאין לו ליטול שכרו כיון שלא נגמר המהלך.** ואם תרצה לומר שקנה שכירותו לפי שיכול לומר יבא השוכר וישלים תנאו. ועוד ששאלנו הסוחרים גויים ויהודים שכל שפרשו (גם) השכיר קונה שכרו, שזה המנהג של מפרשי ימים. ועם כל זה צריכים אנו לדעת אם צריכין להמתין עד שיבואו היתומים אם לא, לפי שאין טוענין ליתומים אלא מה שאביהם היה יכול לטעון, והאב אינו נאמן לומר פרעתי, שהשכיר נשבע ונוטל כל ששכרו בעדים (שבועות מה, ב):

**תשובה** תחילת כל דבר אני אומר שתקנת שכיר היתה אפילו לישבע וליטול מן היורשים, אבל אם מת השכיר אין יורשי' נשבעין ונוטלין, שלא תקנו אלא לו. דגרסי' בירושלמי (שבועות פ"ז ה"א) פשיטא מת בעל הבית, [השכיר נשבע ליורשיו, ואפילו מת השכיר יורשיו נשבעין ליורשי בעל הבית], כלום תקנו אלא בשכיר שמא ביורשים, פי' כשמת בעל הבית פשיטא שהשכיר נשבע, אבל כשמת השכיר זו צריכה לישאל. ופשיטא שאין יורשי' נשבעין ונוטלין, דלא תקנו אלא בשכיר עצמו אבל לא ליורשיו. ועוד תדע **שאעפ"י שמת הבעל הבית עד שלא השלימו כל המהלך קנה השכיר כל שכירותו.** חדא דאפילו לא יהי' הדין נותן כן כיון שמנהג מפרשי ימים כן שם הכל הולך אחר המנהג. **ועוד שהדין נותן כן, חדא שזה לא קצץ עמו זמן אלא ע"ד שישמשנו במהלך זה, והרי שמשו כל זמן שהיה חי וכשמת (כל) [כלה] זמן שימשו.** ותנן בפ' מי שאחזו (גיטין עה, ב) הרי זה גיטך ע"מ שתשמישי את אבא ע"מ שתיניקי את בני כמה היא מניקתו שתי שנים, ר' יאודה אומר י"ח חדש, מת הבן או מת האב הרי זה גט, אלמא אעפ"י שזמן ההנקה עד תשלום שתי שנים או י"ח חדש למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכדס"ל לרב חסדא ורבא, אפילו הכי כל שמת תוך הזמן הרי זה גט, כיון שלא א"ל בפ' זמן ידוע:

**ועוד אפילו קצב עמו זמן לשמשו שנה כל שמת יכול לומר יבא (וישמשנו) [ואשמשנו] שהרי שנו שם (עו, א) בברייתא הרי זה גיטך ע"מ שתשמישי את אבא שתי שנים מת האב וכו', והכ"א אעפ"י שלא**

**נתקיים התנאי הרי זה גט, יכולה היא שתאמר תן לי אביך ואשמשנו. ואף ע"ג שאוקמוה כרשב"ג [דאמר] כל עכבה שאינה ממנה הרי זה גט, ולית הילכתא כוותיה כדעת הריא"ף ז"ל (שם לז, א בדפי הרי"ף) התם הוא לגבי גט משום דלצעורה קמכוין ובהקפדה מתנה עמה, אבל לגבי ממונא לא. ועוד דבההיא פשיטא דקי"ל כרשב"ג דהא מסתברא טעמיה, וכל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כרשב"ג חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה (שם עה, א) וזו לא היא כאיצטלית דצידן (שם עד, א), ובירושלמי (שם פ"ז ה"ו) נמי משמע הכין דר"נ ס"ל בהא כרשב"ג. ...**

#### **9. דבר יעקב מסכת גיטין דף עו עמוד א**

[ט] ביטל דברי האחרון את הראשון - יש כאן כמה שיטות.  
**א.** שיטת רש"י שמייירי שהתנאי הראשון אמר לפני מסירת הגט, ותנאי שני בזמן מסירת הגט. ומקשים הראשונים [רמב"ן, ריטב"א ור"ן] דא"כ רק מה שמתנה בזמן מסירת הגט הוא תנאי, ומה שהתנה מקודם לאו כלום הוא.  
**ב.** הרשב"א והר"ן מפרשים [כעין דרכו של רש"י] שמייירי שגם התנאי הראשון וגם התנאי השני עשה לפני מסירת הגט, ואח"כ מסר סתם.  
**ג.** הרשב"א מביא שיטת בעל העיטור [וכן לומד הגר"א [סימן קמג - יז] בשיטת הראב"ד] שס"ל שכל זמן שלא קוים התנאי, יכול הבעל לבטל הגט, ומייירי הכא שאת התנאי הראשון הוא עשה בזמן מסירת הגט, ותנאי שני הוא עשה אחרי מסירת הגט, דהוא יכול לבטל תנאי ראשון ולעשות תנאי אחר כל זמן שהגט לא חל. ואף על פי שהוא אמר לשון ע"מ, וקיי"ל דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי, אעפ"כ סובר בעל העיטור שהבעל יכול לחזור בו לפני קיום התנאי.  
וכל הראשונים חולקים על בעל העיטור וס"ל כיון דקיי"ל דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו, א"א לחזור בו או לעשות תנאי, וכשם שאיתא בגמ' [לעיל עד א] שאם נקרע הגט לכשיתקיים התנאי הוי גט למפרע, ה"נ הכא הוי גט למפרע וא"א לחזור בו.  
**ד.** הרמב"ן [הובא ברשב"א ובר"ן] מבאר שהכא מייירי שהתנאי הראשון עשה בזמן מסירת הגט, ועשה תנאי שני אחרי המסירה והאשה חפצה בכך, דאפשר לשנות התנאי בהסכמת האשה, ומכיון שהאשה רצתה זאת, יכולה לקיים תנאי שני ולא תנאי ראשון. וביאור סברתו, דכיון שהאשה הסכימה שלא לקיים התנאי הראשון, א"כ כיון שהתנאי לא קוים מתבטל הגט, והיא מתגרשת במסירה השנייה עם התנאי החדש.

#### **10. דבר יעקב מסכת גיטין דף עו עמוד א**

[י] מהו דתימא כל לקיומא תנאי מצטרפין קמ"ל - בפשטות קמ"ל דכיון שהוי שני תנאים שונים, הוי שני עדויות שונות, ולכן אין מצטרפין, וכ"כ הב"ש [סימן קמג - כ].  
**המצפה איתן מקשה שלמ"ד [לעיל לג ב] שבעינן שיראו שניהם כאחד, קשה מאי קמ"ל הכא. ותיירץ שהכא ס"ל כר' יהושע בן קרחה שסובר שכשר עדות של שנים שראו זה אחר זה.**  
**ומבואר בגמ' [סנה' ל ב] שבדיני ממון קיי"ל כר' יהושע בן קרחה ששנים שראו זה אחר זה הוי עדות. ובגמ' [מכות ו ב] מבואר שעדות מיוחדת דהיינו שנים שראו, אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, הוי עדות כשרה בדיני ממונות, ובדיני נפשות פסולה,**  
**וכתב המחנ"א [לרמב"ם גירו' ח - יח] שכאן קמ"ל שעדות מיוחדת בגיטין פסולה כמו בדיני נפשות.** [וכ"כ הר"ן [לעיל עג. ד"ה ולא] ותוס' מכות [ו. ד"ה שמואל] שאישות נחשב לדיני נפשות].  
**הב"ש [שם] כתב שאין מכאן ראיה לעדות מיוחדת, דשאני הכא שכל תנאי הוי דבר אחר, וא"כ כל עד מעיד על דבר אחר. וכן משמע בריטב"א כת"י.**  
היד דוד ושער המשפט [סימן ל - ה] מביאים תשובת המהרי"ט שכתב הטעם שהכא אין מצטרפין משום שגט דמאי לדיני נפשות. היד דוד מביא שהריב"ש כתב שעדות זה אחר זה מהני לגבי גט כיון שאינו כדיני נפשות. ומביא דהבני יעקב מבאר שהכא לא מצטרפי כיון שכל אחד מעיד על ענין אחר.

### 11. תוספות גיטין דף ב/א

ואותו רקם וחגר היה במערבה של ארץ ישראל דפלשתים במערבו דים פלשתים הוא גבול מערב של ארץ ישראל ורקם וחגר דמתני' היה במזרח כדאמרינן רקם כמזרח ועכו אע"ג דכבשוהו עולי בבל כדאמר בסוף כתובות (דף קיב.) רבי אבא הוה מנשק כיפי דעכו ובפרק מי שאחזו (לקמן דף עו:) פריך למימרא דעכו לאו מארץ ישראל הוה הא כי הוה מפטרי רבנן מהדדי בעכו הוה מפטרי מהדדי לפי שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ אמר ר"ת דלא קשה מידי דעכו היתה חציה בארץ וחציה בחו"ל כדמוכח בירושלמי והכא מיירי באותו צד שבחוצה לארץ והא דלא משני נמי במי שאחזו (שם) מתני' דאם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והגיעו לעכו וחזר ביטל היינו לאותו צד שבחוצה לארץ היינו משום דביוצא מארץ ישראל פוגע תחילה באותו צד של ארץ ישראל והגיע לעכו משמע לתחילת עכו ...

### 12. חדושי הרשב"א על מסכת גיטין דף עו/ב

למימרא דעכו במדינת הים הוה קיימא, והא אמר רב ספרא כי הוה מיפטרי רבנן מהדדי בעכו הוה מיפטרי. ואע"ג דעכו מקצתה בח"ל כמו שכתבתי בריש מכילתין (ב, א. ד"ה והא), אפי' הכי מתניתין לא מיתרצא דהגיע לעכו לחלק שהוא פוגע ראשון משמע, ומה שממנה בצד הארץ הוא מחלק הארץ, והתם הוה מיפטרי רבנן וכדכתבין במתניתין דריש מכילתין:

### 13. חדושי הרשב"א על מסכת גיטין דף ב/א

והא דתנן מעכו לצפון ועכו כצפון. למימרא דעכו מח"ל. קשה דהא כתיב (שופטים א. לא) אשר לא הוריש את עכו, וכל היכא דכתיב אשר לא הוריש מא"י היא, וכדאמרינן בחולין (ז, א) למימרא דבית שאן מח"ל היא, והכתיב (שם, נז) ולא הוריש מנשה את בית שאן. והכא ליכא למימר דכבשוהו עולי מצרים ולא כבשוהו עולי בבל, דהא אמרינן בכתובות (קיב, א) רבי אבא מנשק כיפי דעכו, אלמא קדשוהו עולי בבל. ועוד תנן לקמן (עו, א) ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום והיה הולך למדינת הים והגיע לעכו וחזר בטל תנאו, ואמרינן עלה בגמ' למימרא דעכו במדינת הים הוה קיימא והאמר רב ספרא כי הוה מיפטרי רבנן מהדדי בעכו הוה מיפטרי, משום דאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ, אלמא אף השתא בקדושתה קיימא ועולי בבל קדשוהו. ותירץ רבינו תם זכרונו לברכה דעכו אית בה מארץ ישראל ואית בה מחוצה לארץ, וכדאיתא בירושלמי (פ"א ה"ב) דהכא מתרין עובדוי דרבי אנון ילפין עכו יש בה ארץ ישראל ויש בה חוצה לארץ. והא דתנן עכו כצפון, היינו חלק שבה מחוצה לארץ. ואי קשיא לך א"כ לקמן בפ' מי שאחזו אמאי לא מתרצינן מאי הגיע לעכו דקתני למחציתה שבח"ל. י"ל הגיע לעכו לחלק הפוגע ראשון קאמר והוא ניהו מארץ ישראל...

### 14. ספר שערים מצויינים בהלכה

ובתשו' חתם סופר (חור"מ סי' ט) כתב, דכך היו מנהג אבותינו ורבותינו הקדמונים שהרחיקו נדוד מביתם להרחיק עצמם מגעגוע אבותם, ואפי' רבינו הקדוש אשר כל ישראל השכימו לפתחו, ושכיחי מתיבתא גביה טפי כדאיתא במס' נדה (יד:), ואפ"ה שלח בנו ר' שמעון למיזל לבי רב תריסר שנה כדאיתא במס' כתובות (סב:), עיי"ש שהאריך בענין זה. ובתפא"י (אבות פ"ד מי"ד) כתב, מדלא קאמר הוי גולה ללמוד תורה, אלא למקום תורה, ש"מ דאפי' אפשר לך ללמוד תורה במקומך, אפ"ה הוי גולה.

משום דאסור לצאת מארץ להו"ל. עיי' במס' קידושין (לא:): וברמב"ם (מלכים פ"ה ה"ט) דזה נאמר במי שכבר קבע עצמו בארץ ישראל, אבל אם לא קבע עצמו שם אין עליו איסור זה. וגם הכא התלמידים מחו"ל שלמדו בא"י הלכו בחזרה לביתם משום דלא קבעו עצמם בא"י. ועיי' בשו"ע (או"ח סי' תצו ס"ג) ובמג"א (סק"ז) בענין יו"ט שני של גליות. והא דכתב רש"י דבני תו"ל הלכו לא"י ללמוד, עיי' בתוס' במס' שבת (ט: ד"ה הא לן והא להו) דהלכו מבבל לא"י, וכן מא"י לבבל, שדרכן היה להתרחק מביתם, שלא היו יכולים ללמוד בביתם כמו שלומדים רחוק מביתם.

### 15. דף על הדף גיטין דף עו עמוד ב

בגמ': כי הוּוּ מִפְטָרֵי רַבֵּנָן מֵהֶדְדֵי בַעֲכוּ הוּוּ מִפְטָרֵי. מוּבָא בְּמַסְכַּת כְּתוּבוֹת (קִיב, א), 'רַבִּי אַבָּא מְנַשֵּׁק כִּיפֵי דַעֲכוּ', וְצָרִיךְ לְבַרֵר לְמָה דּוֹקָא רַבִּי אַבָּא עָשָׂה כֵן וְלֹא שָׂאֵר הָאִמּוּרָאִים. בִּיאָר בַּעֲיָן אֲלֵיהוּ (שׁם), דְּהֵנָּה מוּבָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (מ. א) שְׂרַבִּי אַבָּא הִיָּה עֲנִיּוֹ גְדוֹל, וְאִמְרוּ בְּמַסְכַּת מְגִילָה (כַּח, ב) שְׂבָאֲרֵךְ יִשְׂרָאֵל הִיּוּ עֲנִיּוּם מְאֹד, וְלִכְּן דּוֹקָא רַבִּי אַבָּא נִשְׁקָא אֶת אַבְנֵי הָאֲרָץ כִּי מַחְמַתָּה הִגִּיעַ לְדַרְגַּתָּהּ הַגְּבוּהָה בַּעֲנוּוָה.

### 16. דף על הדף גיטין דף עו עמוד ב

בגמ': כי הוּוּ מִפְטָרֵי רַבֵּנָן מֵהֶדְדֵי בַעֲכוּ הוּוּ מִפְטָרֵי, מִשּׁוּם דַּאֲסוּר לְצַאת מֵאֲרָץ לַחֹו"ל וְכו'. הַמְהַרֵּי"ט בַּחֵי' לְקִדּוּשֵׁינָן (ל"א ע"ב) כְּתַב: בְּמ"ש בְּגִיטִין כִּי הוּוּ מִפְטָרֵי רַבֵּנָן מֵהֶדְדֵי, בַּעֲכוּ הוּוּ מִפְטָרֵי, מִשּׁוּם דַּאֲסוּר לְצַאת מֵאֲרָץ לַחֹו"ל, צ"ל דְּמַחְמִירִים עַל עֲצָמָם הִיּוּ, תַּדַּע דְּהִיכִי נִפְקֵי הֵנָּךְ דַּאֲזֵלֵי אֵינְהוּ לְלוּתָן, אֲטוּ הֵנִי רַבֵּנָן וְהֵנִי לֹא רַבֵּנָן וכו'. וְכַתַּב ע"ז בְּס' וִיוֹאֵל מִשָּׁה (מֵאֲמַר יוֹשׁוּב א"י אוֹת פ"א)

בְּמ"ש הַמְהַרֵּי"ט בַּחֵי רַבֵּנָן דְּמִפְטָרֵי בַעֲכוּ שְׂאִינּוּ אִיסוּרָא אֲלֵא מַחְמִירִין עַל עֲצָמָם הִיּוּ, קִשָּׁה לְכַאוּרָה שֶׁהִרִי מְבוּאָר שֶׁם בְּגַמ' הִטְעַם מִשּׁוּם שְׂאִיסוּר לְצַאת מֵאֲרָץ לַחֹו"ל, א"כ כְּתַבוּ בְּזֵה אִיסוּרָא וְלֹא חוּמְרָא בַּעֲלָמָא. וּבִיּוֹתָר קִשָּׁה מֵהַ שְׂהַבִּיא רַא' שְׂאִינּוּ אֲלֵא חוּמְרָא בַּעֲלָמָא, דַּאֲל"כ הִיכִי נִפְקֵי הֵנִי רַבֵּנָן דַּאֲזֵלֵי אֲטוּ הֵנִי רַבֵּנָן וְהֵנִי לֹא רַבֵּנָן, וְזֵהוּ תִימָה דְּבִלְא"ה ע"כ צָרִיךְ לְחַלֵּק בֵּין הֵנִי רַבֵּנָן וְהֵנִי רַבֵּנָן שֶׁהֲלֵא הִטְעַם שְׂכַתְבֵּי שְׂאִינּוּ אֲלֵא חוּמְרָא בַּעֲלָמָא, הוּא בְּשִׁבִיל שְׂלֵא הֲלָכוּ אֲלֵא לְלוּתָן לֹא לְדוֹר וְלֵהֲשַׁתְקַע בַּחֹו"ל, אֲבָל הֵנִי רַבֵּנָן דְּנִפְקֵי חֲזָרוּ לְבַתִּיהֶן לַחֹו"ל מְקוּם שֶׁהִיּוּ דְרִים שֶׁם כְּמ"ש רַש"י ז"ל שֶׁם שֶׁהִיּוּ אוֹתָן רַבֵּנָן בְּנֵי מְדִינַת הַיָּם שֶׁהִיּוּ הוֹלְכִין לְלַמּוֹד תּוֹרָה בְּא"י כְּשֶׁחֲזָרוּ לְבַתִּיהֶם הִיּוּ חֲבֵרִיהֶם בְּנֵי א"י מְלוּוִין אוֹתָם עַד עַכּוּ וּמִשָּׁם נִפְטָרִים מֵהֶם, וְהִרִי שֶׁהֵם חֲזָרוּ לְבַתִּיהֶם וְהוּא מְקוּם דִּירְתָם, וְכֵן הוּא בְּתוֹס' קִידוּשֵׁינָן דָּף כ"ט ע"ב (ד"ה הַא) שֶׁהִי' ר' יוֹחָנָן מְלַמֵּד לְתַלְמִידִים דִּינִים שְׂאִינִם אֲלֵא בְּבַבֵּל יַעֲן שֶׁהִי' לוֹ תַלְמִידִים מְבַבֵּל שְׂבָאוּ לְלַמּוֹד תּוֹרָה וְחֲזוּרִים לְבַבֵּל וְהוּצְרָכוּ לִידַע הַדִּינִים שִׁתְּנַהְגּוּ בְּבַבֵּל.

וּבִלְא"ה וְכִי אֵךְ עֲלִיהֶם הוּי קוּשִׁי, הֲלֵא רֹוב הָאִמּוּרָאִים הִיּוּ דְרִים בְּבַבֵּל, שְׂבִשְׂבִיל כֵּן נִתְחַבֵּר שֶׁם תְּלַמּוֹד בְּבִלִי, וּמִשָּׁם אֲנִי חִיִּין, וְע"כ שִׁישׁ אִיזָה טַעַם בְּדַבְרֵי שְׂלֵא עֲבָרוּ ח"ו כּוֹלֵם עַל אִיסוּר לְדוֹר בַּחֹו"ל בְּאִיסוּר וְלֹא אִמְרוּ בְּגַמ' אִיסוּר זֵה אֲלֵא לְאוֹתָן רַבֵּנָן שְׂבָא"י, וְרַש"י ז"ל דְּקִדְקַ בְּלִשׁוֹנוֹ הַזֶּה בְּמָה שְׂאִמְרוּ בְּגַמ' דְּמִפְטָרֵי בַעֲכוּ בְּשִׁבִיל שְׂאִיסוּר לְצַאת מֵאֲרָץ לַחֹו"ל וְרַש"י ז"ל וְז"ל: שְׂאִיסוּר לְבִנֵי א"י לְצַאת מֵאֲרָץ לַחֹו"ל, וְהִרִי שְׂדַקְדַּק בְּלִשׁוֹנוֹ לּוֹמַר שְׂאִיסוּר זֵה הוּא לְבִנֵי א"י, וְלֹא לְבִנֵי חו"ל שְׂבָאוּ רַק לְשַׁעָה לְלַמּוֹד תּוֹרָה בְּא"י וְדַעַתְם לְחֲזוֹר.

### 17. דבר יעקב מסכת גיטין דף עו עמוד ב

ח] כְּתוּבוֹת וְתַנּוּ גַט לְאִשְׁתִּי אִם לֹא בַּאֲתִי מְכָאן וְעַד י"ב חֲדָשׁ - הַתּוֹרִי"ד [עַז א] וְהַמְהַר"ם שִׁיף מְקַשֵּׁים שֶׁהִיּוּ מַעֲשֵׂה קוּדֵם לְתַנְאִי, וְא"א לְתַרְץ שְׁלִשׁוֹן הַמְשַׁנָּה לֹא דּוֹקָא, וּמִיִּירִי שְׂאִמְרֵי לְהַפְךָ אִם לֹא בַּאֲתִי מְכָאן וְעַד י"ב חֲדָשׁ כְּתַבוּ וְתַנּוּ, שֶׁהִרִי זֵה הַמְקַרָה הַקּוּדֵם וּבְזֵה גַם ר' יוֹסִי מוֹדָה שְׂאִינּוּ גַט, וְדּוֹקָא כַּאֲן שֶׁהַקְּדִים כְּתַבוּ וְתַנּוּ, ר' יוֹסִי חוֹלֵק וְסוֹבֵר שֶׁהוּי גַט. וְכַתַּב הַמְהַר"ם שִׁיף שְׁלִפֵי שִׁיטַת הַרְמַב"ם שְׂבַתְנַאֲי דְּמַעֲכִשׁוּ א"צ מִשְׁפָּטֵי הַתְּנַאֲיִם נִיחָא, דַּאֲפִשֵׁר לְאוּקְמֵי מַתְנֵי בְּאוּמְרֵי מַעֲכִשׁוּ, אֲבָל לְפִי רַש"י וְתוֹס' קִשָּׁיָא.

הַתּוֹרִי"ד מְתַרְץ שְׂמְכָאן רַאִיָּה שְׁלִפֵי רַבֵּנָן דְּר' מ' כְּשֶׁם שְׂא"צ תְּנַאֲי כְּפוֹל כַּךְ א"צ שְׂאֵר מִשְׁפָּטֵי הַתְּנַאֲיִם [עֵינִין לְעִיל עַה. אוֹת ט], וּמַתְנֵי כַּאֲן לְפִי רַבֵּנָן, וּמְכָאן רַאִיָּה שֶׁהֲלָכָה כְּרַבֵּנָן שְׂסַתְּם מִשְׁנָה כּוּוֹתִיהוּ. [עֵינִין לְעִיל עַה. אוֹת יד].

הַבִּיאוֹר לְמַהֲר"ם שִׁיף מְבִיא שְׂכַבֵּר הַקִּשָּׁה כֵּן הִר"ן [לְעִיל עַה ב] וְכֵן מְקַשֵּׁים הַרְמַב"ן וְהַרְשֵׁב"א, וְתִירְצוּ שְׂתַנְאִי בְּמִינּוּי שְׁלִיחוֹת עֲדִיף, לְפִי שְׂאִינּוּ נַעֲשֵׂה שְׁלוּחוֹ אֲלֵא בְּמָה שְׂמִינְהוּ. וּבִיאוֹר דְּבִרְיָהֶם שְׂכַל מַעֲשֵׂה שֶׁהָאֵדָם עוֹשֵׂה בַּעֲצָמוּ, הַמַּעֲשֵׂה חַל בְּכָל מְקַרָה וְהַתְּנַאֲי בֹא לְבַטֵּל הַמַּעֲשֵׂה [כְּמַש"כ בְּתַשׁוּבַת הַרְא"ש הַנ"ל עַד: אוֹת הַ שְׂתַנְאִי מִלְתָּא אַחֲרִיתִין]. וְלִכְּן אֵינִן בְּכַח תְּנַאֲי לְבַטֵּל מַעֲשֵׂה אִם לֹא נַעֲשֵׂה לְפִי מִשְׁפָּטֵי הַתְּנַאֲיִם, אֲבָל בְּמִינּוּי שְׁלִיחוֹת, הַשְּׁלִיחַ נַעֲשֵׂה שְׁלִיחַ רַק בְּאוּפֵן שְׂנַתְמַנְהוּ, וּבְאוּפֵן שְׂלֵא נַתְמַנְהוּ אֵינּוּ שְׁלִיחַ, וְלִכְּן א"צ מִשְׁפָּטֵי הַתְּנַאֲיִם.

הַאֲבַנִי"מ [סִימָן לַח - ב] מְקַשָּׁה שְׁלַגְבֵי בְּנֵי גַד וּבְנֵי רַאוּבֵן הִיּוּ יְהוֹשֻׁעַ וְאַלְעָזָר שְׁלוּחֵי מִשָּׁה וְאַעֲפ"כ צָרִיךְ מִשְׁפָּטֵי הַתְּנַאֲיִם. וְתִירְץ שֶׁהִר"ן יִסְבּוֹר כְּמוֹ הַשְּׂאִילִתוֹת שְׂכַתְבֵי שִׁיחֻשׁ וְאַלְעָזָר לֹא הִיּוּ שְׁלוּחֵי מִשָּׁה, אֲלֵא הֵם הַבְּעִלֵי דְּבַר בַּעֲצָמָם. [עֵינִין לְעִיל עַה. אוֹת ח].

וְלְפִי סְבֵרַת הַפְּנִי" [הַנ"ל עַה. אוֹת יב] שְׂמַהֲנֵי תְּנַאֲי בְּנִדְרִים לְלֵא מִשְׁפָּטֵי הַתְּנַאֲיִם, כִּיּוֹן שְׂאִתִּי דִּיבּוֹר וּמְבַטֵּל דִּיבּוֹר, א"כ גַּם בְּמִינּוּי שְׁלִיחוֹת שֶׁהוּי בְּדִיבּוֹר, א"צ מִשְׁפָּטֵי הַתְּנַאֲיִם, דַּאֲתִי דִּיבּוֹר וּמְבַטֵּל דִּיבּוֹר.

## **18. דבר יעקב מסכת גיטין דף עו עמוד ב**

[ט] ואם אין ידוע זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת - לכאורה קשה כיון שהספק מתי הבעל מת, נוקמיה בחזקת חי [כדמוקינן לעיל כח א].

[1] הר"ן מבאר דלא מוקמינן אחזקת חי כיון שהשתא מת. [2] הריטב"א [עז א] מתרץ תירוץ ראשון כמו הר"ן, ותירוץ שני שמייירי בתרי ותרי דלא מוקמינן אחזקה מדרבנן [כדאיתא ביבמות לא א].

הט"ז [יו"ד סימן שצז - ב] מביא תשובת מהר"ם מיניץ לגבי מי ששמע שמת קרובו ואינו יודע אם מת תוך ל' יום וחייב באבילות או קודם ואינו חייב להתאבל עליו, הוי ספק אם חייב באבילות. ומהר"י בן לב והב"ח פסקו שחייב באבילות דמוקינן לקרוב בחזקת חי, והשתא מת. הט"ז ס"ל דרק היכא שהוי ספק אם מת, מוקמינן בחזקת חי, אבל היכא שודאי מת לפנינו והספק מתי מת, לא מוקמינן אחזקת חי.

בח"י גרשוני [בגליון השו"ע] וגליון מהרש"א ושער המלך [אישות ג - יד ד"ה ומ"מ] הביאו ראייה לדברי הט"ז מהר"ן אצלנו.

השב שמעתתא [ג - ח] מקשה דלפי הט"ז שאומרים השתא הוא מת, למה הוי אצלנו ספק מגורשת, נימא השתא מת והוי גט לאחר מיתה, אלא ראייה שגם אם עכשיו מת לפנינו מוקמינן אחזקת חי. ומקשה דא"כ ליהוי מגורשת ודאי. ומתריך דשאני הכא שנגד החזקת חי, איכא חזקת אשת איש שלא נתגרשה. ומקשה שאיכא תרתי נגד חדא, דנגד חזקת האיסור איכא חזקת חי וגם הרי הוא מת לפנינו, ומתריך שמכאן ראייה לרמב"ם [תרו"ה - כד] שסובר שתרתי לריעותא נגד חדא לא הוי אלא ספק. עוד כתב הש"ש שהכא הוי ספק כיון שגם לחזקת אשת איש [חזקת איסור] יש ריעותא שהיא פנויה לפנינו.

## **19. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת גיטין דף עו עמוד ב**

ודעת הט"ז דשאני חזקת חי שהיא גרועה משום שעשויה להשתנות, שסוף כל האדם למות. ולכן דוקא כשאין ידוע לן שמת מוקמינן בחזקת חי, אבל כשנדע לן שמת אמרי' שמעיקרא כבר הי' מת. והנה לכאורה הר"ן הנ"ל שתי' דמת לפנינו, הוא סייעתא לט"ז כנגד החולקים.

ויש לחלק, דשאני הכא שמצטרפת גם חזקת איסור שיש לאשה. וכיון דמעיקרא היתה בחזקת איסור א"א, מעמידים אותה שעדיין אינה מותרת לשוק. ואף דעכשיו כבר בודאי אינה א"א דהא מת, מ"מ מחזיקין מאיסור לאיסור, לומר שהיא באיסור יבמה לשוק. ודמי למקוה שנמדד ונמצא חסר דמטמאין כל טהרות שנעשו על גביו משום דאיכא תרתי לריעותא, חסר לפנינו. וחזקת טומאה דטהרות. וכך כאן מת לפנינו, וגם חזקת איסור דהאשה. אמנם יש להוסיף כאן את דברי הט"ז, דחזקת חיים חזקה גרועה היא, כיון דכאן שאין קשר בין ב' החזקות, מה שמת לפנינו, אינו קשור לחזקת איסור. ודוקא במקוה שכל נדון המקוה הוא לענין טומאה וטהרה, לכן כשחסר ופסול לפנינו מצטרף לחזקת טמא דטהרות. אבל כאן אין מצטרפים ב' החזקות אלא בצירוף שגם החזקת חי הוא גרועה כנ"ל, בה מצטרפים החזקות. אבל משום מת לבד, לא מגרע חזקת חי.

## **20. תוספות גיטין דף עו/ב**

דהא אקיים ליה תנאיה - וא"ת לאלתר מה יש לחוש דהא ודאי יתקיים התנאי דכיון דמת לא ישוב עוד לביתו [1] וי"ל דאיכא למיגזר אטו לא מת כי אין העולם יודעין שמת ויתמהו על שמתירין לינשא אבל לאחר שנים עשר חדש הכל יודעין שנתקיים התנאי:

## **21. דבר יעקב מסכת גיטין דף עו עמוד ב**

[יא] כי שריתוה לאלתר שריתוה דהא לא אתי או דלמא לאחר י"ב חדש שריתוה דהא איקיים ליה תנאו - התוס' מפרשים שמה"ת שרי לאלתר, והספק האם מדרבנן אסרוה להנשא גזירה אטו היכא שלא מת. וכ"כ הרא"ש שהוי ספק בדרבנן ולכן אם עברה ונישאת לא תצא.

[2] הר"ן מבאר הספק דכיון שהבעל לא חשב שימות, לא גמר לגרש אלא אחר י"ב חודש, ולא שרינן קמי הכי. ובפשטות ביאור דבריו שיש צד שכוונת הבעל שאם יעבור י"ב חודש, ובמשך הזמן הזה הוא לא בא, אז התקיים התנאי והוי גט למפרע.

ובשער"י [ב - י ד"ה והר"ן] מבאר שהר"ן ס"ל שהתנאי עוקר מכאן ולהבא למפרע, ולכן כל זמן שלא קיים התנאי י"ב חודש אין היתר למפרע.

וכתב הב"ש [סימן קמד - ה] שלפי הר"ן הוי ספק איסור דאורייתא, ואם נישאת תוך י"ב חודש תצא.

## 22. פורת יוסף | המודפס בש"ס | מסכת גיטין דף עו עמוד ב

שם תוס' דהא כו' וא"ת לאלתר כו'. צ"ע על התוס' דלא מייתי [3] מירושלמי דשם איתא הטעם דשמא יחיה. והנה בעקה ע"ד ז"ל הקשה שם א"כ דכל נשים שמת בעליהן ניחוש שמא יחיה ולכאורה באמת אינו מובן [א] אך נ"ל ד"ל דלק"מ דבשלמא כל הנשים הא התורה כתבה דמיתת הבעל מתרת וא"כ אף אם יחי' בכ"ז לא תאסר משא"כ כאן שהבעל גירש אותה על תנאי אם לא יבא עד י"ב חדש וממילא אם יבא יתבטל הגט ולא נשארת רק אלמנה ואם יש לה יבם הא תהיה זקוקה לו. ועי' יבמות בסוף פלוגתא דר"מ והכמים אם חיישינן למעשה נסים ועי' עירובין (דף מג) גבי הריני נזיר ביום שכן דוד בא:

## 23. דבר יעקב מסכת גיטין דף עו עמוד ב

יב [תד"ה דהא וכו' וא"ת לאלתר מה יש לחוש דהא ודאי יתקיים התנאי דכיון דמת לא ישוב עוד לביתו - בירושלמי קאמר הטעם שאסורה להנשא אף שבעלה מת, שמא יקרה נס ויחיה. בהג' פורת יוסף והגרי"ב מקשים למה התוס' לא הביאו הטעם של הירושלמי. ובקרבן עדה מקשה לפי הירושלמי היאך כל אלמנה מותרת. הפורת יוסף מתרץ שבאלמנה הוי גזיה"כ. משא"כ כאן שהבעל גירש על תנאי שלא יבוא. הגרי"ב מתרץ שאלמנה מותרת אפי' בעלה יחיה.

[ב] הדב"א [ח"ב סימן כז - ב] מתרץ שלא חיישינן למעשה נסים, ולכן פשוט שאלמנה מותרת ולא חיישינן שבעלה יחיה, וכוונת הירושלמי כמו התוס' שרבנן גזרו אטו היכא שלא מת, אלא שאם לא היה שייך כלל שיבוא לא היו גוזרים, אבל כיון ששייך שיבוא באופן רחוק ע"י נס, שייך לגזור אטו היכא שלא מת.

## 1. דף על הדף גיטין דף עו עמוד א

בגמ': אמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתשמישי את אבא ב' שנים וחזר ואמר לה בפני שנים הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז לא ביטל דברי האחרון את הראשון.

במשך חכמה (וארא) הקשה, מדוע דוקא במכת ערוב נתן פרעה לישראל לזבוח את אלוקיהם, ורק שאמר שיעשו זאת בארץ ולא במדבר, ולא מצינו שאמר כן ביתר המכות, וצריך ביאור בטעם הדבר.

אלא שבמכת הצפרדע קרא פרעה למשה ואמר להם ואשלחה העם ויזבחו לה', ולאחר מכן במכות הבאות אמר משה לפרעה שני פעמים שלח עמי ויעבדוני, ולא הזכיר כמו שהזכיר בתחילה במכת דם שדרישתו היא שיעבדוני במדבר, אלא נקט יעבדוני בסתמא, ואם כן סבר פרעה דאין קפידא אם יעבדו לה' שלא במדבר, ולכן אמר זבחו בארץ, לומר שאכן מוכן אני לשלוח אתכם לזבוח, אבל לא במדבר אלא בארץ.

ואף שבתחילה אמר לו משה כי חפץ הוא לשלחם למדבר, מכל מקום הרי כמבואר כאן, אם אמר על מנת שתתן לי מאתים זוז, וחזר ואמר על מנת שתתן לי ג' מאות זוז ביטל תנאו האחרון את הראשון, ופירש רש"י, דודאי עקר בכך את תנאו הראשון, וכמו כן אצל פרעה אף שבתחילה אמר שיעבדוני במדבר, כיון דלאחר מכן בקשתו היתה בסתמא שיעבדוני ולא הזכיר שיעשה כן במדבר, ניתן לומר שביטל בקשתו הראשונה וחפץ הוא שיעבדו ואפילו בארץ.

## 2. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת גיטין דף עו עמוד ב

איסור יציאה מא"י לחו"ל

כי הוו מיפטרי וכו' משום דאסור לצאת מא"י לחו"ל. והיינו שאסור לבני ארץ ישראל לצאת וללוות חבריהם, כיון שאסור לצאת מארץ לחו"ל. ואמנם לחבריהם בני חו"ל הותר לשוב לבתיהם משום שמתחילה באו לא"י על מנת לצאת ולחזור.

ובזה יש לתמוה על השלטי הגבורים (רפ"ג דשבועות) בהא דמתמירים על הנודר בעת צרה שלא לישאל על נדרו. אמנם אם אין מצוה ואין נחת רוח לקב"ה בקיום נדרו מותר לישאל. ולכן כתב במי שנדר בעת צרה שאם יצילהו הקדוש ברוך הוא ילך לארץ ישראל, וישוב מיד לחו"ל לביתו. דיכול לישאל עליו. דהא ליכא מצוה כלל ללכת לא"ע"מ לשוב, ודוקא לדור בא"י יש מצוה. דכי היכי דהיציאה ע"מ לשוב אין בה עבירה, כך ההליכה ע"מ לשוב אינה מצוה". עכ"ד. ומש"כ דהיציאה ע"מ לשוב אין בה עבירה, קשה דכאן מבואר שאפי' ללוות והיינו ע"מ לחזור תיכף אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ וצ"ע. ואמנם מוכח שלבני חו"ל מותר לצאת מא"י הואיל ובאו ע"מ לשוב, אבל לבני א"י לצאת ע"מ לשוב גם אסור. (ועי' מש"כ בזה בסוף כתובות).

וגם הרמב"ם הל' מלכים (פ"ה ה"ט) בהיתר לצאת לחו"ל לישא אשה וללמוד תורה ולסחורה כתב דוקא שדעתו לחזור לארץ. ומבואר מזה דדוקא לצורך לשאת אשה וכדו' מותר ע"מ לחזור. אבל בלא"ה כגון לטיול בעלמא שאסור לצאת, אפי' על מנת לחזור אסור.

### 3. שעורי הרב (סולובייצ'יק) מסכת גיטין דף עו עמוד א

#### קדושת הארץ

#### א. יהודה וגליל

איתא במתני', הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום והיה הולך מיהודה לגליל וכו'. ויש להעיר שהחילוק בין יהודה וגליל אינו רק בקריאת שם המקום, אלא הם מחולקים עפ"י דין לענין קדושת הארץ. דאיתא בסנהדרין (יא ב), אין מעברין את השנים אלא ביהודה ואם עיברה בגליל מעוברת. ודברינו בזה הם אליבא דהרמב"ם שפסק, (פ"ד מקידוש החדש הי"ב), "אין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה שהשכינה בתוכה שנאמר לשכנו תדרשו", כפשטות לשון הגמרא דבעינן דוקא יהודה, ודלא כמשמעות דברי התוספות שם (ד"ה אין מעברין) שיהודה לאו דוקא וה"ה דמעברין לכתחילה בכל ארץ ישראל. וממ"ש הרמב"ם דבעינן דוקא יהודה שהשכינה בתוכה נראה שיש ליהודה קדושת הארץ מיוחדת משום ירושלים שהשכינה שורה שם, וא"כ יש ליהודה זיקת קדושת מקדש.

אך יש גם לומר שדין יהודה בעיבור השנה אינו משום קדושת הארץ אלא משום שהיא מקום בית דין הגדול ולכן יש לה זיקה למקום בית דין. אך א"כ יש לחלק בזה בין עיבור השנה לקידוש החדש, שקידוש החדש הוא לכתחילה בכל ארץ ישראל ולא רק ביהודה (רמב"ם שם פ"א ה"ח), אף שגם קידוש החדש הוא בבית דין. ונראה שעיבור השנה שאני משום שיש בו דין מסויים של בית דין, שאין רשאים לעבר את השנה בלי רשות הנשיא, ולכן יש לו דין נוסף שלכתחילה בעינן מקום בית דין, דהיינו יהודה, משא"כ בקידוש החדש דאין בו דין מסויים כזה ולכן לא בעינן מקום בית דין.

#### ב. איסור יציאה מארץ ישראל לחוצה לארץ

כתב רש"י (ד"ה שאסור), "שאסור לבני ישראל לצאת חוצה לארץ", ומשמע שאיסור זה הוא רק על בני ארץ ישראל, ולא על בני חוץ לארץ. אולם ביבמות כתב רש"י (סד. ד"ה מקץ) בדין נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, "שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו דלמא משום עון חוצה לארץ הם עקורים". הרי שיש עון לדור בחוץ לארץ אף למי שאינו בן ארץ ישראל, וקצת קשה למה שדייקנו מרש"י כאן שאין איסור לבן חו"ל לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ. ואולי יש לחלק בין ישיבת חוץ לארץ ליציאה מארץ ישראל לחוץ לארץ.